

## POSTANOWIENIE

Dnia 23 marca 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Marian Kocon (przewodniczący)

SSN Irena Gromska-Szuster (sprawozdawca)

SSN Agnieszka Piotrowska

Protokolant Piotr Malczewski

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Dyrektora Zakładu Karnego w R.  
przy uczestnictwie P.P. i Prokuratora Prokuratury Okręgowej  
w G.

o uznanie za osobę stwarzającą zagrożenie,  
po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 23 marca 2017 r.,  
skargi kasacyjnej uczestnika postępowania P.P.  
od postanowienia Sądu Apelacyjnego w [...]  
z dnia 18 kwietnia 2016 r., sygn. akt V ACa .../16,

**1) oddala skargę kasacyjną;**

**2) przyznaje radcy prawnemu M. M. od Skarbu  
Państwa - Sądu Apelacyjnego w [...] kwotę 240 zł  
(dwieście czterdzieści złotych), powiększoną o należny  
podatek od towarów i usług, tytułem zwrotu kosztów  
nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu  
uczestnikowi P. P. w postępowaniu  
kasacyjnym.**

## UZASADNIENIE

Postanowieniem z 23 marca 2015 r. Sąd Apelacyjny w [...] oddalił apelację uczestnika P.P. od postanowienia Sądu pierwszej instancji uwzględniającego wnioszek Skarbu Państwa Dyrektora Zakładu Karnego w R. i uznającego P.P. za osobę stanowiącą zagrożenie oraz orzekającego na podstawie art. 14 ust. 3 ustawy z 22 listopada 2013 r. o postępowaniu wobec osób z zaburzeniami psychicznymi stwarzających zagrożenie życia, zdrowia lub wolności seksualnej innych osób (Dz. U. z 2014 r., poz. 24 ze zm. - dalej: „ustawa z 22 listopada 2013 r.”) o umieszczeniu go w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym.

Postanowieniem z 13 stycznia 2016 r. w sprawie V CSK 455/15 Sąd Najwyższy po rozpoznaniu skargi kasacyjnej uczestnika uchylił powyższe postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] i przekazał sprawę temu Sądowi do ponownego rozpoznania uznając za zasadny kasacyjny zarzut naruszenia art. 31 w zw. z art. 8 ust. 2 Konstytucji.

Sąd Najwyższy stwierdził, że obowiązkiem sądów jest interpretowanie przepisów ustaw tak aby rezultat wykładni był zgodny z zasadami przewidzianymi w Konstytucji i prawie międzynarodowym, wiążącym Polskę oraz ich aksjologicznym uzasadnieniem. W zakresie tekstu prawnego odnoszącego się do wolności i praw jednostek obowiązuje zasada ich interpretacji z uwzględnieniem respektowania godności ludzkiej i wynikającego z niej prawa do wolności oraz wynikającej z art. 31 ust. 2 Konstytucji zasady, iż ograniczenia wolności jednostki na podstawie ustaw muszą być konieczne dla bezpieczeństwa demokratycznego państwa lub porządku publicznego, ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej albo wolności i praw innych osób, przy czym i wtedy nie mogą naruszać istoty wolności osobistej jednostki. Z tych względów sądy orzekając na podstawie przepisów ustawy z 22 listopada 2013 r. nie mogą poprzestać na ustaleniu faktów i dokonaniu ich kwalifikacji tylko w oparciu o normy prawne zawarte w tej ustawie, a zobowiązane są też uwzględnić, że skierowanie do Krajowego Ośrodka Zapobiegania Zachowaniom Dys socjalnym na czas nieoznaczony stanowi w istocie zastosowanie postpenalnego środka zabezpieczającego o charakterze izolacyjnym.

Dokonując wykładni przepisów tej ustawy sądy powinny zatem ocenić cele, funkcje i przesłanki ich stosowania także w aspekcie konstytucyjnym.

Sąd Najwyższy podzielił stanowisko skarżącego, że ustawa z 22 listopada 2013 r. posługuje się nieostrymi i ocennymi przesłankami „wysokiego” i „bardzo wysokiego” prawdopodobieństwa, odwołującymi się do niepewnych prognoz kryminologicznych, zawężonych do najcięższych zbrodni. Środki przewidziane w ustawie są stosowane w oderwaniu od czynów wcześniej popełnionych przez uczestnika przy braku przesłanek medycznych do przymusu terapii i bez ograniczeń czasowych a przekazanie orzekania o tych środkach do cywilnego postępowania nieprocesowego sprawia, że nie obowiązują w nim zasady właściwe dla postępowania karnego, w tym zasada niedopuszczalności kolejnego karania za ten sam czyn ani prewencyjnego pozbawiania wolności. Sąd dokonujący wykładni przepisów tej ustawy powinien zatem dokonać również oceny, czy środek zabezpieczający polegający na przymusowym skierowaniu do KOZZD nie zmierza do obejścia tych bezwzględnie obowiązujących zakazów oraz czy nie należy ich uwzględniać odpowiednio.

Sąd Najwyższy stwierdził również, że przy wykładni przepisów ustawy należy uwzględnić, iż przewidziane w niej środki mają charakter represyjno-izolacyjny oraz że zaburzenia psychiczne, jakie wchodzą w zakres podmiotowy stosowania ustawy, w tym niedorozwój umysłowy, mogą wprawdzie łączyć się ze skłonnością do popełniania przestępstw, jednak mają charakter obiektywny, niezawiniony i nie poddają się leczeniu ani korekcie w postępowaniu resocjalizacyjnym. Przedmiotem oceny sądów powinna być zatem dopuszczalność orzekania środków izolacyjnych w odniesieniu do osób dotkniętych niedorozwojem umysłowym lub trwałym uszkodzeniem ośrodkowego układu nerwowego, które niemal całe życie spędzają w różnych placówkach wychowawczych, poprawczych czy penitencjarnych lub szpitalach, cechując się deficytem funkcji intelektualnych i nieprzystosowaniem społecznym i popełniają czyny zabronione w stanie ograniczonej poczytalności. W stosunku do takich osób fakt, że choć wymagają oddziaływania terapeutycznego, odmawiają współpracy w tym zakresie i dochodzi do progresji ich czynów i zachowań, które dotąd nie przekroczyły granic wyznaczonych prognozą

kryminologiczną, może nie być wystarczającą okolicznością do zakwalifikowania ich jako „osoby stwarzające zagrożenie” w rozumieniu art. 1 ustawy.

Po ponownym rozpoznaniu sprawy Sąd Apelacyjny w [...] postanowieniem z 18 kwietnia 2016 r. oddalił apelację uczestnika.

W sprawie ustalone zostało między innymi, że uczestnik P. P. urodził się 17 sierpnia 1982 r., z zawodu jest ślusarzem i jest kawalerem.

W dzieciństwie objęty był nauczaniem specjalnym. W wieku 11 lat został potrącony przez samochód i doznał urazu głowy. Wypadek pozostawił nieodwracalne zmiany w ośrodkowym układzie nerwowym prowadzące do zaburzeń zachowania. Na wniosek kuratora trafił do Specjalnego Ośrodka Wychowawczego w J., gdzie ukończył podstawową szkołę specjalną. W efekcie dalszego popełniania czynów karalnych w wieku 17 lat został skierowany do Schroniska Dla Nieletnich i Zakładu Poprawczego w P.

Po usiłowaniu dokonania kradzieży 25 lipca 2001 r. w R. został umieszczony w Zakładzie Poprawczym w Ś., gdzie przebywał do ukończenia 21 lat. Biegli z zakresu psychiatrii i psychologii w opinii z 12 grudnia 2001 r. nie stwierdzili u uczestnika choroby psychicznej, wskazali, że jest on upośledzony umysłowo w stopniu lekkim, ma osobowość nieprawidłową, skłonność do samookaleczeń, okresowego spożywania i nadużywania alkoholu, znaczące zaburzenia sfery emocjonalno- popędowej, a także podatność na wpływy osób sprawniejszych od niego intelektualnie. Ma znacznie upośledzony krytycyzm i uczuciowość wyższą. Powinien kontynuować leczenie psychiatryczne.

Po zwolnieniu z zakładu uczestnik powrócił do rodziców. Nie podjął pracy. Zaczął często spożywać alkohol i używać narkotyki oraz wachać klej. Od 2001 r. był dwudziestokrotnie hospitalizowany w szpitalu psychiatrycznym z rozpoznaniem m.in.: stanu dysfotycznego u oligofrenika, ostrej dysforii u osoby upośledzonej umysłowo, charakteropatii, zaburzeń schizofrenopodobnych u osoby upośledzonej umysłowo w stopniu lekkim, politoksykomanii, zaburzeń schizotypowych.

Uczestnik został skazany za kradzież z włamaniem wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z 23 lipca 2004 r. w sprawie III K .../03 oraz wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z 4 sierpnia 2005 r. w sprawie akt III K .../05.

Wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z 2 lutego 2007 r. w sprawie III K .../06 został skazany na karę pozbawienia wolności 1 roku za to, że w okresie od lutego 2005 r. do kwietnia 2006 r. działając w krótkich odstępach czasu, w wykonaniu z góry powziętego zamiaru wielokrotnie groził matce i bratu pozbawieniem życia oraz pobiciem, a groźby te wzbudziły w zagrożonych uzasadnioną obawę, że zostaną spełnione, przy czym czynu dopuścił się mając ograniczoną w stopniu znacznym zdolność pokierowania swoim postępowaniem, tj. za czyn wyczerpujący znamiona przestępstwa z art. 190 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k. Orzeczona kara pozbawienia wolności została warunkowo zawieszona na okres próby 3 lat. Jednocześnie w tym okresie oddano uczestnika pod dozór kuratora sądowego.

Od listopada 2006 r. uczestnik odbywał karę pozbawienia wolności orzeczoną w sprawach III K .../03 i III K .../05 za kradzieże z włamaniem. Kurator sądowy obejmujący go orzecznym dozorem kontaktował się z uczestnikiem i podejmował próby skłonienia go do uczestniczenia w zajęciach terapeutycznych zarówno w zakładach karnych jak i w miejscu zamieszkania uczestnika, jednak bez rezultatu. W sporządzonych sprawozdaniach kurator stwierdzał ograniczony kontakt z uczestnikiem, brak jego reakcji na sugerowaną konieczność uczestniczenia w zajęciach terapeutycznych, agresję wobec współosadzonych a później członków rodziny i autoagresję w postaci samouszkodzeń oraz pełną akceptację własnych agresywnych zachowań i satysfakcję ze strachu jaki wzbudzał w otoczeniu. W czasie kontaktów z uczestnikiem po opuszczeniu przez niego zakładu karnego kurator stwierdził, że uczestnik w dalszym ciągu zachowuje się agresywnie wobec członków rodziny, nadużywa alkoholu, co skutkowało interwencją policji, zabraniem uczestnika do szpitala psychiatrycznego, skąd uciekł, a następnie ponownie wszczął awanturę w domu. Kurator stwierdził, że uczestnik nie przestrzega porządku prawnego, w dalszym ciągu swoim zachowaniem zagraża osobom najbliższym i dlatego wniósł o zarządzenie wykonania zawieszony kary pozbawienia wolności.

Postanowieniem z 26 listopada 2009 r. w sprawie MIK .../06 - III Ko .../09, Sąd Rejonowy w R. zarządził wykonanie wobec uczestnika kary 1 roku pozbawienia wolności orzeczonej wskazanym wyżej wyrokiem Sądu Rejonowego w

R. z 2 lutego 2007 r. w sprawie III K .../06, stwierdzając, że uczestnik uchylał się od współpracy z kuratorem, negował zasadność dozoru, zachowywał się agresywnie w stosunku do członków rodziny, był bezkrytyczny wobec swojego czynu, wielokrotnie motywowany do podjęcia terapii nie był tym zainteresowany przyjmując postawy pasywne, a taką postawę zaprezentował również na posiedzeniu Sądu wyznaczonym w celu zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności, oświadczając wprost, że nie zamierza zmieniać swojego stylu życia.

Wcześniej - 19 sierpnia 2009 r. w R. uczestnik postępowania w zamiarze doprowadzenia M. J. do obcowania płciowego, swoim zachowaniem polegającym na stosowaniu wobec pokrzywdzonej przemocy poprzez przewrócenie i uderzanie jej głową o jezdnię, ciągnięcie po jezdni i unieruchomienie ciężarem własnego ciała, zmierzał bezpośrednio do dokonania przestępstwa zgwałcenia, które jednak nie nastąpiło wobec ucieczki sprawcy z miejsca zdarzenia z uwagi na interwencję osoby trzeciej, przy czym w czasie popełnienia przestępstwa jego zdolność do pokierowania swoim postępowaniem była w znacznym stopniu ograniczona, przy zachowaniu zdolności do rozpoznania znaczenia swoich czynów, tj. czynu wyczerpującego znamiona występkę z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 197 § 1 k.k. w zw. z art. 31 § 2 k.k. Za czyn ten uczestnik został skazany na karę 4 lat pozbawienia wolności wyrokiem Sądu Rejonowego w R. z 28 stycznia 2010 r., w sprawie III K .../09.

Karę tę uczestnik odbywał na Oddziale Terapeutycznym Zakładu Karnego, gdzie opracowano dla niego indywidualny program terapeutyczny. Uczestnik pomimo motywowania ze strony personelu jednostki penitencjarnej nie uczestniczył w żadnych zajęciach prowadzonych przez personel Oddziału, nie realizował w/w programu i jego postępy stale oceniane były negatywnie. Czas wolny poświęcał na zajęcia własne w celi mieszkaniowej. Nie przejawiał żadnych zainteresowań, zamiłowań czy zdolności. Wskazywano jednocześnie, że z uwagi na karalność, cechy osobowości, stwierdzone upośledzenie umysłowe, zaburzenia funkcjonowania, zespół uzależniania od alkoholu i substancji odurzających oraz ograniczenie zdolności do radzenia sobie w relacjach z otoczeniem, prognoza kryminologiczna jest

negatywna i stanowi przeciwwskazanie do występowania z urzędu z wnioskiem o udzielenie warunkowego przedterminowego zwolnienia.

Uczestnik postępowania w czasie osadzenia dokonywał samouszkodzeń za co był karany dyscyplinarnie, podobnie jak za posiadanie przedmiotów niedozwolonych. W 2014 r. przeszedł w K. operację usunięcia ciał obcych z organizmu, które uprzednio połknął, dopuszczając się kolejnego aktu autoagresji.

Z uwagi na cechy charakteru uczestnik wymagał starannego doboru współosadzonych, przy czym nikt nie chciał przebywać z nim w jednej celi przez dłuższy okres. W czasie pobytu na Oddziale Terapeutycznym wielokrotnie dopuszczał się niszczenia sprzętów. 4 maja 2011 r. wdał się w bójkę ze współosadzonym. Uczestnik postępowania jest zadowolony z tego, że - jak sam twierdzi - wszyscy się go boją.

Termin kary pozbawienia wolności upływał 19 sierpnia 2014 r., a 9 kwietnia 2014 r. w R. uczestnik dopuścił się kolejnego aktu agresji naruszając nietykalność cielesną funkcjonariusza Zakładu Karnego w R. podczas i w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych w ten sposób, że uderzył go pięścią w lewy policzek w wyniku czego doznał on stłuczenia okolicy kości jarzmowej lewej, co spowodowało rozstrój zdrowia poniżej 7 dni, przy czym uczestnik czynu tego dopuścił się w ciągu 5 lat od uprzedniego skazania za występki z art. 222 § 1 k.k. i art. 157 § 2 k.k. w zw. z art. 11 § 2 k.k. Za ten czyn uczestnik postępowania został skazany na karę pozbawienia wolności w wymiarze 10 miesięcy, przez co okres pozbawienia wolności wydłużył się do 19 czerwca 2015 r.

W miejscu zamieszkania uczestnik postępowania jest oceniany, również przez sąsiadów, jako osoba nieprzewidywalna i przejawiająca zachowania agresywne. Rodzina obawia się, że po opuszczeniu zakładu karnego będzie nadal stosował przemoc fizyczną i psychiczną.

Na podstawie opinii trzech biegłych sądowych: dwóch lekarzy psychiatrów i psychologa, Sądy ustaliły, że u uczestnika występuje organiczne zaburzenie zachowania i emocji o znacznym stopniu nasilenia i utrwalenia oraz upośledzenie lekkie i uzależnienie mieszane (alkohol, narkotyki), a także obniżona sprawność umysłowa skutkująca osłabioną kontrolą sfery emocjonalno-popędowej, niskim

rozumieniem sytuacji społecznych, jak również bardzo słabym różnicowaniem norm etyczno-moralnych. Dominuje u niego myślenie na poziomie konkretnym, dotyczące głównie bieżących potrzeb, wyższe funkcje myślowe, w tym rozumowanie abstrakcyjne, nie są wykształcone. Uczestnik jest nieprzystosowany do normalnego życia w społeczeństwie, cechuje go duży stopień demoralizacji przy jednoczesnym braku wglądu i krytycyzmu w stosunku do swoich zaburzeń i postępowania oraz trwale obniżona uczuciowość wyższa, osłabienie hamulców emocjonalno-rozumowych, znaczne zaburzenie życia popędowego. Dotychczas podejmowane działania terapeutyczne nie przyniosły żadnych rezultatów, choć udział w zajęciach terapeutycznych mógłby ułatwić uczestnikowi przystosowanie się do życia w społeczeństwie. Nie istnieje żadna możliwość poddania go jakimkolwiek oddziaływaniom terapeutycznym w warunkach wolnościowych. Nie ma on utrwalonych nawyków przestrzegania norm prawnych i zasad współżycia społecznego, prezentuje całkowitą bierność, a nawet negatywizm wobec interwencji korekcyjnych i resocjalizacyjnych. Akceptuje swój negatywny wizerunek i jest bezkrytyczny wobec dotychczasowego sposobu funkcjonowania, trudno przypuszczać, aby ograniczeniu uległy jego skłonności do stosowania przemocy. Z tego też względu oraz biorąc pod uwagę występujące u niego zaburzenia psychiczne i ich nasilenie stwierdzić należy, że zachodzi bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia przez niego czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat.

Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe okoliczności Sąd Apelacyjny uznał, że uczestnik spełnia przesłanki określone w art. 1 i art. 14 ust. 3 ustawy z 22 listopada 2013 r., uzasadniające umieszczenie go w zamkniętym Ośrodku, o którym mowa w tym przepisie.

Dotychczasowe postępowanie terapeutyczne nie było skuteczne, uczestnik neguje potrzebę i celowość prób oddziaływania na niego w warunkach wolnościowych, a jego zachowania na przestrzeni lat wypełniały znamiona coraz poważniejszych przestępstw.

Niewystarczające jest zatem, zdaniem Sądu Apelacyjnego, zastosowanie wobec niego na podstawie art. 14 ust. 2 ustawy z 22 listopada 2013 r. nadzoru prewencyjnego i niezbędne jest orzeczenie o umieszczeniu go w Ośrodku, po to aby uczestnik objęty został odpowiednim indywidualnym postępowaniem terapeutycznym przewidzianym w art. 25 ustawy, w celu poprawy zdrowia i zachowania w stopniu umożliwiającym funkcjonowanie w społeczeństwie w sposób niestwarzający zagrożenia życia, zdrowia, lub wolności seksualnej innych osób.

Sąd Apelacyjny kierując się stanowiskiem wyrażonym przez Sąd Najwyższy w orzeczeniu kasatoryjnym z 13 stycznia 2016 r., V CSK 455/15 dokonał wykładni przepisów ustawy z 22 listopada 2013 r., w szczególności art. 1 i art. 14 ust. 3, pod kątem ich zgodności z art. 30 w zw. z art. 31 i art. 41 ust. 1 Konstytucji oraz art. 5 Konwencji, odwołując się do poglądów doktryny i orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, Sądu Najwyższego oraz Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

Stwierdził m.in., że przewidziany w art. 14 ust. 3 ustawy Ośrodek jest podmiotem leczniczym podległym Ministrowi Zdrowia, którego zadaniem jest prowadzenie postępowania terapeutycznego wobec osób stwarzających zagrożenie i tam umieszczonych (art. 4 ust. 3 ustawy). Umieszczenie w Ośrodku jest orzekane w postępowaniu regulowanym przepisami kodeksu postępowania cywilnego i środek ten jest stosowany w oderwaniu od czynu zabronionego popełnionego przez sprawcę oraz nie stanowi represji względem niego za ten czyn, za który został już prawomocnie skazany na karę pozbawienia wolności, którą odbył.

W ustawie z 22 listopada 2013 r. chodzi nie o reakcję ze względu na nieokreślony stan przyszły, lecz o możliwość popełnienia w przyszłości ściśle określonych czynów zabronionych, przy czym możliwość ta występuje z określonym stopniem prawdopodobieństwa, usprawiedliwiającym reakcję wynikającą z ustawy.

Sąd Apelacyjny ocenił środek polegający na umieszczeniu w Ośrodku jako proporcjonalny w rozumieniu art. 2 i art. 31 ust. 3 Konstytucji, gdyż ingerencja w wolność chronioną przez art. 41 ust. 1 Konstytucji pozostaje we właściwej

proporcji do ciężaru nakładanego na osobę uznaną za stwarzającą zagrożenie, jest konieczna do ochrony dobra w postaci życia, zdrowia i wolności seksualnej innych osób oraz przydatna ze względu na cel, jaki ma osiągnąć. Osiągnięcie tego celu w stosunku do uczestnika nie zostałoby zapewnione przez orzeczenie nadzoru prewencyjnego.

Zdaniem Sądu Apelacyjnego umieszczenie uczestnika w Ośrodku, będącym podmiotem leczniczym, jest niezbędne, gdyż z powodu zaburzeń psychicznych uczestnik wymaga terapii, leczenia i kontroli w celu zapobieżenia wyrządzenia krzywdy innej osobie poprzez popełnienie przestępstwa, o którym mowa w art. 1 pkt 3 ustawy. Chociaż umieszczenie w Ośrodku orzeczone jest bezterminowo, ustawa zapewnia mechanizm kontroli dalszego występowania przesłanek umieszczenia w Ośrodku (art. 32 ust. 1, art. 46 i art. 47 ustawy). Do ochrony praw osób stwarzających zagrożenie umieszczonych w Ośrodku stosuje się odpowiednio art. 10b, art. 43 i art. 44 ustawy o ochronie zdrowia psychicznego. Stosownie zaś do art. 12 ust. 2 ustawy z 22 listopada 2013 r. pełnomocnik osoby, której dotyczy postępowanie, może podejmować działania przez cały okres, kiedy reprezentowana przez niego osoba jest uznana za osobę stwarzającą zagrożenie i przebywa w Ośrodku.

W konsekwencji Sąd Apelacyjny uznał, że zastosowana w stosunku do uczestnika ustawa odpowiada wskazanym wzorcom konstytucyjnym oraz ochrony wolności, jakie wynikają ze wskazanych przepisów Konstytucji oraz z art. 5 ust. 1 lit. e) Konwencji, stanowiącym w tym zakresie właściwy punkt odniesienia. Zdaniem Sądu zastosowanie tej ustawy wobec uczestnika nie narusza także art. 7 ust. 1 Konwencji, gdyż umieszczenie w Ośrodku nie następuje w efekcie uznania uczestnika za winnego przestępstwa, dokonanego w przeszłości, a zatem środek ten nie został orzeczony przez sąd karny jako skutek oskarżenia o popełnienie czynu zabronionego, za który w przeszłości został już skazany.

W skardze kasacyjnej opartej na obu podstawach uczestnik w ramach podstawy procesowej zarzucił naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. przez sporządzenie uzasadnienia zaskarżonego postanowienia bez dokonania wnikliwej i wieloaspektowej analizy całości materiału dowodowego zgromadzonego w sprawie, bez wskazania przyczyn, dla których Sąd przyjął

twierdzenia Sądu I instancji za własne i bez wskazania stanowczych przyczyn, z powodu których uznał, iż niewystarczające byłoby zastosowanie łagodniejszych, nieizolacyjnych środków prawnych.

W ramach podstawy naruszenia prawa materialnego skarżący zarzucił naruszenie: art. 5. ust. 1 lit. e Konwencji w zw. z art. 31 ust. 1 i 2 i 3 w zw. z art. 41 ust. 1 i 2 Konstytucji RP przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że w sprawie istnieją podstawy prawne do przymusowej izolacji uczestnika postępowania w zakładzie zamkniętym oraz art. 1 ustawy z 22 listopada 2013 r. w zw. z art. 2 Konstytucji w zw. z art. 14. ust. 7. Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych z 19 grudnia 1966 r. (Dz. U. z 1977 r., nr 38, poz. 167- dalej "Międzynarodowy Pakt") w zw. z art. 4 ust. 1. Protokołu nr 7 do EKPC przez błędną wykładnię polegającą na przyjęciu, że środki przewidziane w ustawie nie są sankcjami stanowiącymi karę ani środkami represji i nie powinny być kwalifikowane jako odpowiedzialność karna.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Nieuzasadniony i nieskuteczny jest zarzut naruszenia art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Jak wielokrotnie wskazywał Sąd Najwyższy zarzut naruszenia powyższych przepisów może być skuteczny jedynie w wyjątkowych okolicznościach: wtedy, gdy wady uzasadnienia uniemożliwiają dokonanie kontroli kasacyjnej (porównaj między innymi wyroki z 11 maja 2000 r., I CKN 272/00, z 14 listopada 2000 r. V CKN 1211/00, z 18 lutego 2005 r. C CK 469/04 i z 12 stycznia 2017 r., I CSK 745/15, nie publ.).

Uzasadnienie zaskarżonego wyroku bez wątpienia nie jest dotknięte takimi wadami. Przeciwnie, odpowiada wszystkim wymaganiom art. 328 § 2 w zw. z art. 391 § 1 k.p.c. Wskazuje bowiem podstawę faktyczną i prawną rozstrzygnięcia Sądu drugiej instancji i zawiera wszechstronną analizę zarzutów apelacyjnych ocenionych także w aspekcie zgodności z Konstytucją RP i wiążącymi Polskę umowami międzynarodowymi zastosowania wobec uczestnika przepisów ustawy z 22 listopada 2013 r., z uwzględnieniem także orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, Trybunału Konstytucyjnego oraz Sądu Najwyższego i poglądów doktryny dotyczących tej kwestii. Wbrew zarzutom skarżącego uzasadnienie zawiera także argumenty Sądu wyjaśniające dlaczego uznał za

niewystarczające zastosowanie wobec uczestnika nadzoru prewencyjnego i terapii w ośrodku otwartym. Sąd Apelacyjny podzielił w tym przedmiocie stanowisko Sądu pierwszej instancji i wskazał, że całkowita nieskuteczność dotychczasowego postępowania terapeutycznego wynikająca z negowania przez uczestnika potrzeby jego udziału w zajęciach terapeutycznych i nieuczestniczenie w tych zajęciach oraz bardzo wysoki stopień prawdopodobieństwa popełnienia przez niego czynu, o którym mowa w art. 1 ust.3 ustawy z 22 listopada 2013 r., uzasadniają ocenę, iż nie jest wystarczające zastosowanie wobec uczestnika nieizolacyjnego środka prewencyjnego przewidzianego w art. 14 ust. 2 ustawy.

Ponieważ skarżący nie wskazał żadnych innych braków uzasadnienia zaskarżonego wyroku ani nie zarzucił naruszenia innych przepisów postępowania, Sąd Najwyższy zgodnie z art. 398<sup>13</sup> § 2 k.p.c. jest związany ustaleniami faktycznymi stanowiącymi podstawę wyrokowania Sądów obu instancji. Ustalenia te zatem muszą stanowić także podstawę oceny trafności zastosowania w sprawie przepisów prawa materialnego, w tym również wskazanych w poprzednim postanowieniu Sądu Najwyższego z 13 stycznia 2016 r. przepisów Konstytucji i umów międzynarodowych wiążących Polskę.

Przechodząc do oceny zarzutów naruszenia prawa materialnego należy wskazać, że uczestnik nie zarzucił naruszenia przepisów ustawy z 22 listopada 2013r. (poza art. 1), które stanowiły podstawę zastosowania wobec niego umieszczenia w Krajowym Ośrodku Zapobiegania Zachowaniom Dysocjalnym, lecz zarzucił naruszenie wskazanych w podstawach skargi przepisów stanowiących gwarancje praw i wolności człowieka i obywatela, zawartych w Konstytucji RP i umowach międzynarodowych wiążących Polskę, z którymi, jego zdaniem, sprzeczne jest umieszczenie go w Ośrodku. To zaś wymaga oceny, czy zastosowanie wobec uczestnika przepisów ustawy z 22 listopada 2013 r., w szczególności art. 14 ust. 3 i umieszczenie go we wskazanym Ośrodku zamkniętym istotnie jest sprzeczne z przywołanymi przez niego przepisami Konstytucji i umów międzynarodowych, gwarantującymi określone zasady stosowania kar i terapeutycznych środków izolacyjnych oraz postępowania z osobami dotkniętymi zaburzeniami psychicznymi, stanowiącymi zagrożenie dla życia, zdrowia i wolności seksualnej innych osób. Wymaga to zatem - jak wskazał

Sąd Najwyższy w postanowieniu z 13 stycznia 2016 r., V CSK 455/15 - dokonania oceny na gruncie wskazanych przepisów, czy zastosowanie wobec uczestnika art. 14 ust.3 ustawy z 22 listopada 2013r. nie narusza zagwarantowanego w Konstytucji i umowach międzynarodowych poszanowania wskazanych wyżej zasad.

Ponieważ po wydaniu zaskarżonego wyroku Trybunał Konstytucyjny wyrokiem z 23 listopada 2016r. K 6/14 (OTK-A 2016/98, Dz. U. 2016/2205) stwierdził zgodność z Konstytucją i wiążącymi Polskę umowami międzynarodowymi wskazanych przepisów ustawy z 22 listopada 2013 r., w tym art. 1 i art. 14 ustawy, przedmiotem oceny Sądu Najwyższego jest jedynie to, czy w ustalonych okolicznościach faktycznych sprawy zastosowanie wobec uczestnika powyższych, zgodnych z Konstytucją, przepisów ustawy, nie narusza przepisów Konstytucji i umów międzynarodowych wskazanych w skardze kasacyjnej.

Uczestnik upatruje naruszenia art. 5 ust. 1 lit. e Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej w Rzymie 4 listopada 1950 r., zmienionej Protokołem nr 3,5 i 8 oraz uzupełnionej Protokołem nr 2 (Dz. U. z 1993 r., Nr 61, poz. 284, ze zm. - dalej: "Konwencja") w zw. z art. 31 i w zw. z art. 41 ust.1 i 2 Konstytucji RP w błędnej wykładni i niewłaściwym zastosowaniu przez uznanie, iż zachodzą podstawy prawne do zastosowania wobec niego przymusowej izolacji podczas, gdy zdaniem skarżącego, nie spełnia on warunków do uznania go za "osobę stwarzającą zagrożenie", w rozumieniu przepisów ustawy, a zatem podstaw tych brak wobec niedopuszczalności stosowania środków izolacyjnych leczniczych w sytuacji, gdy na podstawie zgromadzonego materiału dowodowego zarówno rodzaj jak i stopień zaburzenia psychicznego nie daje podstaw do obowiązkowej, przymusowej izolacji osoby. W istocie zatem uczestnik kwestionuje istnienie podstaw do zastosowania wobec niego art. 14 ust. 3 ustawy, choć nie zgłosił zarzutu naruszenia tego przepisu ani zarzutów procesowych podważających ustalenia faktyczne, które stały się podstawą jego zastosowaniu i którymi Sąd Najwyższy jest związany. Tak postawiony zarzut kasacyjny nie może być skuteczny.

Niezależnie od tego należy stwierdzić, że zarzut ten jest także nieuzasadniony. Przepisy art. 5 ust. 1 lit. e Konwencji oraz art. 31 i 41 ust. 1 i 2 Konstytucji RP gwarantują wolność każdemu człowiekowi i dopuszczają możliwość

jej pozbawienia lub ograniczenia jedynie na podstawie ustawy i tylko wtedy, gdy jest to konieczne w demokratycznym państwie dla jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia, moralności publicznej albo wolności i praw innych osób i pod warunkiem, że ograniczenie to nie może naruszać istoty wolności i prawa (art. 31 Konstytucji). Zapewniają też każdemu nietykalność i wolność osobistą oraz prawo odwołania się do sądu w razie pozbawienia wolności nie na podstawie wyroku sądowego (art. 41 ust. 1 i 2 Konstytucji). Przepis art. 5 ust. 1 Konwencji wymienia natomiast enumeratywnie przypadki, gdy może być ograniczone prawo człowieka do wolności, wskazując w pkt. e, iż może to nastąpić m.in. przez zgodne z prawem pozbawienie wolności osoby w celu zapobieżenia szerzeniu przez nią choroby zakaźnej, osoby chorej umysłowo, alkoholika, narkomana lub włóczęgi.

Bezsporne jest w literaturze i orzecznictwie, że powyższe przepisy, w szczególności art. 5 ust. 1 pkt e Konwencji, dają możliwość zastosowania izolacyjnego środka prewencyjnego wobec osób z zaburzeniami psychicznymi, także w postaci upośledzenia umysłowego, zaburzenia osobowości lub zaburzenia preferencji seksualnych, jeżeli jest to konieczne dla zapewnienia bezpieczeństwa i wolności innych osób. Przewidziane w ustawie z 22 listopada 2013 r. umieszczenie w Ośrodku zamkniętym takich osób stanowi formę pozbawienia wolności osobistej i jak trafnie wskazał TK w powołanym wyroku z 23 listopada 2016 r., K 6/14, jest rozwiązaniem porównywalnym z przewidzianym w art. 23 ustawy z 19 sierpnia 1994 r. o ochronie zdrowia psychicznego (jedn. tekst: Dz. U. 2016 r., poz. 546, ze zm.- dalej: „u.o.z.p.”).

Wykładnia art. 5 ust.1 pkt e Konwencji oraz warunki jego zastosowania były przedmiotem licznych orzeczeń Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, który określił trzy warunki pozwalające na uznanie legalności przymusowej izolacji osób z zaburzeniami psychicznymi. Po pierwsze zaburzenia umysłowe osoby musi ustalić właściwy organ na podstawie obiektywnej opinii lekarskiej. Po drugie, zaburzenia muszą być takiego rodzaju lub o takim stopniu, który uzasadnia przymusowe odosobnienie. Po trzecie, zaburzenia muszą utrzymywać się przez cały okres pozbawienia wolności w ośrodku zamkniętym (porównaj m.in. wyroki

z 24 października 1979 r. w sprawie 6301/73, z 24 października 1997 r. w sprawie 2250/93 i z 5 października 2000 r. w sprawie 31365/96).

Ustalenia faktyczne niniejszej sprawy pozwalają na stwierdzenie, że zostały spełnione wszystkie powyższe warunki. Ustalenie upośledzenia umysłowego i zaburzeń psychicznych uczestnika nastąpiło przez Sąd na podstawie opinii trzech niezależnych biegłych sądowych: dwóch lekarzy psychiatrów i psychologa. Wydawali oni opinię na podstawie obszernego materiału zawierającego m.in. także wcześniejsze opinie biegłych lekarzy psychiatrów, dokumentację medyczną z licznych pobytów uczestnika w szpitalach psychiatrycznych, opinii funkcjonariuszy i psychologów wydawanych w czasie pobytu uczestnika na oddziałach terapeutycznych zakładów karnych oraz sprawozdań kuratorów sądowych z dozoru nad uczestnikiem. Opinia biegłych została wszechstronnie oceniona przez Sądy obu instancji, uczestnik reprezentowany przez zawodowego pełnomocnika nie zgłosił do niej zastrzeżeń ani nie zakwestionował jej ustaleń i wniosków. Nie uczynił tego także w skardze kasacyjnej. Należy więc uznać, że opinia biegłych jest miarodajna i obiektywna, mogła zatem stanowić podstawę ustalenia przez Sądy, iż uczestnik jest dotknięty upośledzeniem umysłowym i przez cały okres pobytu w zakładach karnych oraz nadal cierpi na wskazane w opinii zaburzenia psychiczne.

Biegli stwierdzili również, że istnieje bardzo wysoki stopień prawdopodobieństwa, graniczący z pewnością, popełnienia przez uczestnika w przyszłości czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, o poważnym charakterze. Wskazali też przesłanki, które ich zdaniem, uzasadniają taką ocenę. Skarżący nie zakwestionował tej oceny ani prowadzącego do niej toku rozumowania biegłych. Zarzucił jedynie ogólnie, że brak jest narzędzi badawczych z zakresu psychiatrii i psychologii do diagnozowania przesłanek wskazanych w art. 11 ustawy oraz kwantyfikowania przez biegłych stopnia prawdopodobieństwa popełnienia przez sprawcę w przyszłości określonego w ustawie przestępstwa. Z zarzutem tym jednak nie można się zgodzić. Okoliczności, które, zgodnie z art. 11 ustawy, mają być przedmiotem opinii biegłych, w żadnym stopniu nie wykraczają poza normalną wiedzę specjalistyczną z zakresu psychiatrii i psychologii i nie

wymagają żadnych specjalnych i niewypracowanych dotąd narzędzi badawczych. Chodzi bowiem jedynie o ustalenie istnienia upośledzenia umysłowego, zaburzeń osobowości lub zaburzeń preferencji seksualnych. Na podstawie tych ustaleń oraz dotychczasowego postępowania skazanego ocenie podlega, czy jest on osobą stwarzającą zagrożenie, o którym mowa w art. 1 ust. 3 ustawy. I choć niewątpliwie opinia biegłych jest dowodem bardzo istotnym w tym zakresie, to jednak ocena tej przesłanki, podobnie jak określenie stopnia prawdopodobieństwa popełnienia przez skazanego w przyszłości czynu zabronionego z użyciem przemocy lub groźbą jej użycia, przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat, należy wyłącznie do sądu, a nie biegłych. Oceny tej sąd powinien dokonać w oparciu o całokształt okoliczności ustalonych w sprawie, a kryteriów rozróżnienia "wysokiego" i "bardzo wysokiego" stopnia prawdopodobieństwa może dostarczyć wykładnia i dotychczasowa praktyka stosowania m.in. przepisów art. 93 c pkt 4 i art. 93 g oraz art. 94 § 1 k.k., jak również art. 203 § 1 k.p.k., zawierających także pojęcie "wysokiego stopnia prawdopodobieństwa popełnienia przestępstwa".

W niniejszej sprawie zarówno biegli jak i Sądy wskazały, że rodzaj i natężenie zaburzeń psychicznych uczestnika, jego dotychczasowe postępowanie, rodzaj popełnionych przestępstw i jego stosunek do ich popełnienia oraz fakt odmowy poddania się terapii i uczestniczenia w programach i zajęciach terapeutycznych, brak krytycyzmu i akceptacja własnych agresywnych zachowań, dawały Sądom podstawę do stwierdzenia, że istnieje bardzo wysoki stopień prawdopodobieństwa popełnienia przez uczestnika w przyszłości przestępstwa określonego w art. 1 ust. 3 ustawy, a zatem konieczne jest odosobnienie uczestnika, ponieważ wymaga on terapii oraz kontroli i nadzoru w celu zapobieżenia wyrządzeniu szkody sobie i innym osobom.

Spełniona jest także ostatnia, trzecia, określona przez ETPCz przesłanka legalności zastosowania wobec uczestnika przymusowego ośrodka zamkniętego, bowiem przepisy art. 32 i art. 46 ustawy z 22 listopada 2013 r. zawierają regulacje pozwalające na okresowe ustalanie, przynajmniej co 6 miesięcy, czy utrzymuje się stan zdrowia psychicznego uzasadniający dalszy pobyt osadzonego w Ośrodku zamkniętym i wydanie przez sąd postanowienia o wypisaniu z Ośrodka osoby tam

umieszczonej, jeżeli wyniki badania, terapii i zachowanie tej osoby uzasadniają przypuszczenie, że jej dalszy pobyt w ośrodku nie jest konieczny. Zapewniona jest zatem cykliczna kontrola sądu nad stanem zdrowia psychicznego osadzonego i celowością jego dalszego pobytu w Ośrodku, a także - na podstawie art. 43 i art. 44 u.o.z.p. w zw. z art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 22 listopada 2013 r. - stały nadzór sędziego nad legalnością pobytu osadzonego w ośrodku i stosowanego tam postępowania wobec niego.

Wbrew zarzutom skargi kasacyjnej zastosowanie wobec uczestnika środka izolacyjnego przewidzianego w art. 14 ust. 3 ustawy nie narusza także art. 1 ustawy w zw. z art. 2 Konstytucji ani zasady *ne bis in idem*, przewidzianej między innymi we wskazanym w skardze, jako naruszony, art. 14 ust. 7 Międzynarodowego Paktu w zw. z art. 4 ust. 1 Protokołu nr 7 do Konwencji. Środek ten bowiem - jak trafnie stwierdził Trybunał Konstytucyjny we wskazanym wyroku z 23 listopada 2016 r. - nie jest dodatkową karą kryminalną za popełnione i już osądzone przestępstwa ani nie jest stosowany zamiast kary. Należy podzielić stanowisko TK w tym względzie odwołując się do wskazanych w uzasadnieniu powyższego wyroku różnic między karą a tym środkiem. Przede wszystkim jednak o braku tożsamości świadczy to, że popełnienie w przeszłości przestępstwa jest jedynie jedną z kilku przesłanek decydujących o umieszczeniu w Ośrodku osoby stwarzającej zagrożenie. Jest to środek prewencyjny, zabezpieczający społeczeństwo przed osobą stwarzającą zagrożenie i służący jednocześnie zindywidualizowanej terapii takiej osoby, a rodzaj i charakter popełnionego uprzednio przestępstwa nie jest decydujący dla zastosowania tego środka izolacyjnego. Jest jedynie jedną z przesłanek jego zastosowania oraz podstawą oceny, czy istnieje zagrożenie ponownego popełnienia poważnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej innych osób. Jest przesłanką konieczną, podobnie jak występowanie zaburzeń psychicznych, ale nie wystarczającą, konieczne jest bowiem ponadto stwierdzenie, że istnieje bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia w przyszłości poważnego, niebezpiecznego dla innych przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej. Nie można wykluczyć, że zajdzie potrzeba zastosowania takiego środka w stosunku do osoby odbywającej karę pozbawienia wolności za przestępstwa spełniające znamiona czynu przeciwko

życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, jednak nie spełniające kryterium najcięższych przestępstw tego rodzaju. Będzie tak wówczas, gdy stwierdzone u sprawcy w czasie odbywania kary w systemie terapeutycznym zaburzenia psychiczne mają taki charakter lub nasilenie, że zachodzi bardzo wysokie prawdopodobieństwo popełnienia w przyszłości podobnego przestępstwa. Nie chodzi bowiem o dodatkowe ukaranie sprawcy za już popełnione i osądzone przestępstwa lecz o ochronę społeczeństwa przed realną możliwością popełnienia w przyszłości poważnego przestępstwa przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej.

Taka sytuacja występuje w niniejszej sprawie, bowiem mimo że popełnione dotychczas przez uczestnika przestępstwa przeciwko zdrowiu i wolności seksualnej - choć groźne i poważne - nie miały szczególnie rażącego lub drastycznego charakteru ani skutków, jednak stwierdzone u niego upośledzenie umysłowe i zaburzenia psychiczne, nie poddawanie się terapii i akceptacja własnego agresywnego zachowania wobec innych oraz odczuwanie satysfakcji ze skutków używania przemocy, dają bardzo wysokie prawdopodobieństwo - jak stwierdzili biegli: graniczące z pewnością - że w przyszłości popełni on czyny podobne przeciwko życiu, zdrowiu lub wolności seksualnej, które mogą być znacznie groźniejsze i mieć znacznie poważniejsze skutki. Dlatego w celu ochrony społeczeństwa oraz poddania uczestnika terapii, dającej według opinii biegłych szansę na lepsze przystosowanie go do życia w społeczeństwie, konieczne było zastosowanie wobec niego umieszczenia w ośrodku zamkniętym, co w ustalonych okolicznościach sprawy nie narusza wskazanych w skardze kasacyjnej i omówionych wyżej przepisów prawa materialnego.

Z tych wszystkich względów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398<sup>14</sup> k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.

kc

jw